

Історія хірургії дитячого віку на Черкащині

**В.Л. Брожик, С.Є. Марков,
М.І. Кондрацький**

Черкаська обласна дитяча лікарня

Сьомого січня 1954 року указом Президії Верховної Ради СРСР проголошено створення Черкаської області з центром у м. Черкаси. Із цього часу розпочався новий етап в історії розвитку охорони здоров'я на Черкащині, що характеризувався швидким ростом матеріально-технічної бази, процесом забезпечення кадрами, подальшим удосконаленням спеціалізованої медичної допомоги.

У Черкасах розпочали створювати обласні медичні заклади, серед яких і обласна лікарня. У 1962 році відбулася реорганізація та профілізація ліжкового фонду лікарні, зокрема у II хірургічному відділенні для дорослих було виокремлено 20 дитячих ліжок. Хірургічну допомогу дитячому населенню надавали загальні хірурги обласної лікарні. Домінувала висока летальність, спричинена пізньою діагностикою, наявністю значної кількості ускладнень. Незважаючи на це, завжди панувало чуйне ставлення до дітей. Успіхи в галузі дитячої хірургії — це якісно новий етап, який характеризувався значним розширенням діапазону оперативних втручань та діагностичних маніпуляцій незалежно від віку дитини та хірургічного ризику. Виникнення та розвиток дитячої хірургії був би неможливим без розвитку анестезіології та без створення спеціалізованої хірургічної служби в педіатрії. Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я СРСР у 1962 році в усіх обласних центрах та великих містах створено спеціалізовані відділення хірургічної допомоги дітям. Згідно із цим наказом уведено викладання хірургії дитячого віку на лікувальних факультетах усіх медичних інститутів (до цього часу її вчили лише на педіатричних факультетах). Наказ вийшов за ініціативою академіка Ю.Ф. Ісакова.

Відділення дитячої хірургії на 30 ліжок в обласній лікарні було відкрите у вересні 1964 року на базі II хірургічного відділення для дорослих. Першим завідувачем відділення та позаштатним обласним дитячим хірургом призначено відомого хірурга, заслуженого лікаря УРСР Степана Яковича Євченка. У відділенні на той час працювали кваліфіковані загальні хірурги: Тетяна Максимівна Залозна, Віктор Федорович Морозов, Афанасій Тихонович Ідобаєв, Віталій Костянтинівич Підгорний. Консультативну допомогу надавала О.Ф. Запорожець — завідувач дитячого відділення, заслужений лікар УРСР. Перед

Стаття надійшла до редакції 20 вересня 2013 р.

Кондрацький Микола Іванович, заступник гол. лікаря з хірургії
18000, м. Черкаси, вул. 30-річчя Перемоги, 16
E-mail: beby_doctor@ukr.net

■ Віталій Костянтинівч Підгорний

■ Віктор Федорович Морозов

■ Михайло Васильович Рубан

персоналом відділення постає завдання надавати планову та ургентну допомогу дітям із хірургічною, гнійно-септичною, урологічною патологіями.

За ініціативою головного лікаря та завідувача відділення С.Я. Євченка на базі відділення дитячої хірургії у 1966 році створено гемангіоматозний центр, роботу якого очолив В.К. Підгорний. У відділенні розпочалась науково-дослідна робота. Віталій Костянтинівч Підгорний — лікар-хірург, заслужений лікар УРСР, кандидат медичних наук. У 1960 році він закінчив лікувальний факультет Київського медичного інституту. З 1966 року працював лікарем-хірургом дитячого хірургічного відділення, за сумісництвом — викладачем у Черкаському медичному училищі. У 1975 році його нагороджено знаком «Відмінник охорони здоров'я». У 1977 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Порівняльна характеристика різних методів лікування гемангіом у дітей». Автор понад 20 наукових робіт, 12 науково-методичних та навчальних посібників. У 1981 році наказом міністра охорони здоров'я України В.К. Підгорного було призначено директором Черкаського медичного училища. Різномісна діяльність В.К. Підгорного високо оцінена державою — у 1987 році йому присвоєно звання «Заслужений лікар УРСР». Із 1989 року В.К. Підгорний очолює кафедру «Основи медичних знань та охорони здоров'я дітей» Черкаського педагогічного інституту.

На базі відділення дитячої хірургії організовано короткотермінові курси з дитячої хірургії, зокрема для районних хірургів. Активну участь у перепідготовці та підготовці кадрів брали хірурги відділення — завідувач відділення та головний лікар С.Я. Євченко та завідувач педіатричного відділення О.Ф. Запорожець. У відділенні розпочалась інтенсивна робота із впровадження нових методів лікування хвороби Гіршпрунга, пілоростенозу, дивертикулу Меккеля, черевно-промежної проктопластики, пластики сечового міхура при його екстрофії тощо.

У 1969 році завідувачем відділення призначено Віктора Федоровича Морозова. Хірурги відділен-

ня в період становлення дитячої хірургічної служби в області пройшли підвищення кваліфікації в інститутах удосконалення лікарів Москви, Києва, Львова, Ленінграда. Кількість ліжок відділення збільшено до 50. До штату зараховані висококваліфіковані хірурги загальної практики: А.А. Алексеєнко, Д.І. Кам'яничний, Б.О. Пінковський, В.І. Стихно. У наступні 5 років на базі відділення дитячої хірургії пройшли перепідготовку не один десяток хірургів загального профілю. У відділенні на цей час виконували досить складні планові оперативні втручання хворим дітям із вродженими вадами травного тракту, кінцівок та органів грудної клітки. Анестезіологічне забезпечення надавалось дорослими лікарями-анестезіологами. Залишався високим показник післяопераційної летальності, оскільки на той час було недостатньо навичок з виходжування дітей, особливо перших місяців життя, у післяопераційному періоді.

У 1974 році відділення поповнилось випускниками педіатричних факультетів медичних інститутів, серед них були М.В. Рубан, А.Д. Шкляр, О.І. Гученко, які успішно закінчили курси підвищення кваліфікації з дитячої хірургії в Ленінградському інституті вдосконалення лікарів під керівництвом професора Г.А. Баїрова. Молоді колеги мали хорошу теоретичну підготовку, усвідомлювали обов'язки, бажали працювати та оволодівати практичними навичками.

У 1988 році завідувачем відділення призначено Михайла Васильовича Рубана, який у 1974 році закінчив Вінницький медичний інститут імені М.І. Пирогова. З 1975 року він був лікарем-хірургом відділення дитячої хірургії Черкаської обласної лікарні. Має вищу кваліфікаційну категорію. У 1980—1986 роках до штату відділення зараховані випускники педіатричних факультетів медичних інститутів: Одеського — Л.Н. Казакова; Харківського — М.М. Хомич, Ю.В. Мезенцев; Київського — М.І. Кондрацький, О.В. Бардашевський; Чернівецького — О.В. Скрипник; Вінницького — В.А. Продан. Хірурги відділення надавали медичну допомогу дітям області з лінії санітарної авіа-

■ Анатолій Данилович Шкляр

■ Микола Іванович Кондрацький

ції, удосконалювали методики оперативних втручань із приводу різних вроджених патологій системи травлення, дихання, опорно-рухового апарату. У відділенні відкрито бронхоскопічний кабінет та виокремлено 20 ліжок для обслуговування дітей з урологічною патологією. В.А. Продан пройшов спеціалізацію з дитячої урології, організував диспансеризацію урологічних хворих і надання їм спеціалізованої допомоги. Отже, його варто вважати першим дитячим урологом Черкаської області.

У 1990—1994 роках до відділення прийшли випускники педіатричних факультетів медичних інститутів: Саратовського — Є.М. Діхтяренко, Дніпропетровського — І.О. Бассараб, Одеського — В.О. Рогозін, Харківського — П.В. Мірошник.

З 2000 по 2006 рік завідувачем відділення та позаштатним обласним дитячим хірургом був Анатолій Данилович Шкляр, який закінчив Вінницький медичний інститут у 1974 році. З 1975 року він був лікарем-хірургом відділення дитячої хірургії Черкаської обласної лікарні. Має вищу кваліфікаційну категорію. У цей період у відділенні проведено велику роботу зі зміцнення матеріально-технічної бази, запровадження нових методик обстеження та лікування хворих. Значна увага приділялась удосконаленню та наданню хірургічної допомоги немовлятам із вродженими вадами розвитку дихальної системи, шлунково-кишкового тракту. Було введено в практику багато сучасних методик хірургічного лікування, а також операцію Пена при вадах розвитку аноректальної зони. Почало функціонувати відділення інтенсивної терапії новонароджених, яке було забезпечене дихальною апаратурою та висококваліфікованими кадрами неонатологів-реаніматологів. Його відкриття сприяло зниженню післяопераційної летальності новонароджених. Активно проводилась робота з надання медичної допомоги хірургам у районах області. Значний внесок в оснащення та становлення дитячого хірургічного відділення, зміцнення матеріально-технічної бази, забезпечення та укомплектування кадрами

здійснили головні лікарі В.Ф. Морозов, П.І. Холодїй, А.І. Фесун, В.П. Черняк.

З 2006 по 2011 рік відділення очолював головний позаштатний дитячий хірург Микола Іванович Кондрацький, який закінчив Київський медичний інститут імені О.О. Богомольця у 1980 році. З 1981 року він був лікарем-хірургом відділення дитячої хірургії Черкаської обласної лікарні. Публікував статті у медичних виданнях і доповідав на обласних та республіканських конференціях про результати власних напрацювань щодо методів хірургічного лікування вроджених вад розвитку у новонароджених дітей. У січні 2010 року йому присвоєно звання «Заслужений лікар України». На базі відділення відкрито обласний центр дитячої хірургії, фахівці якого забезпечують надання цілодобової ургентної та планової стаціонарної допомоги, а також виїзної екстреної та планової консультативної допомоги дитячому населенню області. З 2011 року і дотепер М.І. Кондрацький — заступник головного лікаря з хірургічної допомоги комунального закладу «Черкаська обласна дитяча лікарня» Черкаської обласної ради.

З 2011 року завідувачем хірургічного відділення став Олександр Володимирович Скрипник, який у 1983 році закінчив Чернівецький медичний інститут. З 1984 року він був лікарем-хірургом відділення дитячої хірургії Черкаської обласної лікарні. Має вищу кваліфікаційну категорію.

З введенням у дію обласної дитячої лікарні з'являються нові можливості для хірургічної служби. Створено централізований операційний блок, у якому лікарі кожного відділення хірургічного профілю мають змогу працювати в спеціалізованих операційних з відповідним обладнанням із планової та ургентної хірургії. Усі вони обладнані у достатній кількості відповідною апаратурою та інструментарієм для здійснення оперативних втручань на сучасному рівні.

Ургентна операційна працює цілодобово. Невідкладну хірургічну допомогу надає бригада у складі двох хірургів, анестезіолога, анестезиста, клінічного лаборанта, середнього і молодшого

■ Черкаська обласна дитяча лікарня

медичного персоналу. Госпіталізація хворих здійснюється на профільні ліжка з урахуванням нозології, віку дитини, важкості стану. Цілодобова хірургічна діяльність забезпечується лікарями-хірургами вищої кваліфікаційної категорії. У відділенні здійснюється широкий діапазон оперативних втручань при хірургічних захворюваннях, травмах і вадах розвитку органів грудної та черевної порожнин, патології сечостатевої системи, гнійно-септичних захворювань дітей за новими методиками, які існують в Україні. На сучасному етапі розвитку хірургії Черкащини основна перевага надається хірургії новонароджених, втручанню при вадах розвитку шлунково-кишкового тракту, сечостатевої системи, операціях на нирках з акцентом на проведенні хірургічної корекції в більш ранні вікові терміни.

За такий порівняно невеликий проміжок часу в історичному вимірі — 50 років — відділення пройшло важкий шлях становлення та розвитку. На сучасному етапі дитяча хірургія Черкащини успішно, на високому рівні працює з різноманітними патологіями дитячого віку. З успіхом виконуються оперативні втручання при вроджених вадах розвитку в новонароджених дітей, зокрема при атрезії стравоходу, вродженій кишковій непрохідності, гастрошизисі, омфалоцеле, аноректальних вадах розвитку, при виразково-некротичному ентероколітові новонароджених, вро-

дженому пілоростенозі та ін. Також з успіхом виконуються операції з приводу хвороби Гіршпрунга, ідіоматичного мегаколону, хвороби Крона, діафрагмальних гриж, патології стравоходу, різноманітних пухлин. Слід також зазначити про успіхи відділення у лікуванні такої ургентної патології, як тотальний абсцедивний перитоніт у дітей, що дало змогу суттєво знизити летальність при такій важкій патології. З успіхом проводяться оперативні втручання у випадках ускладнень виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки, інвагінації, кишкової непрохідності, гострого гематогенного остеомієліту, бактеріальної деструкції легень, гінекологічних патологій. Лікарі-урологи успішно виконують пластичні операції при гідронефрозі, антирефлюксні та одномоментні операції при різних формах епі- та гіпоспадії в дітей.

На сучасному етапі колектив відділення, шануючи традиції попередників, продовжує розвиватись, готує молоде покоління лікарів-хірургів.

Такі високі результати здобуті завдяки самовідданості співробітників відділення, починаючи від молодшого медичного персоналу, котрий працював на всіх етапах становлення хірургії дитячого віку і з ентузіазмом долав усі труднощі, хірургічний талант якого став запорукою здоров'я дітей Черкащини з хірургічними патологіями.

До складу центру входять стаціонарне відділення на 60 ліжок, із яких загальнохірургічних — 37, торакальних — 3, урологічних — 20, та кабінет дитячої хірургії в поліклінічному відділенні.

Обласний центр розділено на дві половини: гнійну та чисту. Кожна має свій маніпуляційний кабінет та перев'язувальну кімнату. На чистій половині розташований плановий операційний блок, на гнійній — бронхоскопічний кабінет.

В обласному центрі проводиться хірургічне лікування дітей віком від 0 до 18 років з приводу: — вад розвитку шлунково-кишкового тракту в новонароджених;

— хронічної хірургічної патології (грижі, крипторхізм, варикоцеле, водянки яєчка та сім'яного мотузка, доброякісні новоутворення) та гострої хірургічної патології органів черевної порожнини та грудної клітки (апендицит, кишкова непрохідність, травматичні ушкодження органів, деструктивно-запальні захворювання легень) у дітей старшого віку;

— гострого та хронічного остеомієліту в дітей усіх вікових категорій.

Під час обстеження дітей з урологічною патологією застосовуються: комп'ютерна томографія, екскреторна урографія, цистографія, катетеризація сечоводів, цистоскопія, добовий ритм сечовипускання, біохімічні та клінічні обстеження.

Переважній більшості хворих із гіпоспадією проводиться одноетапна реконструктивна операція — уретропластика з виведенням зовнішнього отвору уретри на голівку статевого члена, котра вважається сучасним напрямком лікування зазна-

■ Відкриття лікарні: Президент України Віктор Федорович Янукович, голова обласної державної адміністрації, Герой України Сергій Борисович Тулуб, головний лікар Черкаської обласної дитячої лікарні Сергій Євгенович Марков

ченої вродженої вади. Медперсоналом відділення дитячої хірургії проводиться планова робота щодо реалізації заходів низки галузевих та національних програм, якими передбачено вдосконалення спеціалізованої хірургічної допомоги дітям.

У 2008 році відділення отримало сертифікат «Лікарня, доброзичлива до дитини».

З 2006 року у відділенні дитячої хірургії працює молодий науковець — кандидат медичних наук Володимир Леонідович Брожик, який закінчив у 1995 році Чернівецький медичний інститут. У 2001 році захистив дисертацію на тему: «Оптимізація комплексного лікування місцевого перитоніту апендикулярного походження у дітей». З 2005 року — доцент кафедри дитячої хірургії Чернівецького медичного інституту. З 2006 року — заступник головного лікаря з питань охорони дитинства та материнства Черкаської обласної лікарні, за сумісництвом — обласний позаштатний педіатр. З 2010 року — начальник ГУОЗ та МК Черкаської ОДА.

Спільними зусиллями адміністрації обласної лікарні та обласного управління охорони здоров'я у відділення була придбана вкрай необхідна апаратура та обладнання: лапароскопічна стійка, бронхоскоп, ректороманоскоп та ін. Відділення оснащено новими меблями, значно покращились умови праці як лікарів, так і медичних сестер.

Саме в період із 2006 по 2011 рік активно впроваджуються в практику лапароскопічні методи діагностики та лікування дітей молодшого віку. Проведено перші операції з приводу післяопера-

ційної кишкової непрохідності, пахової грижі, варикоцеле, гострого апендициту та низки інших патологій.

Лікарі відділення постійно підвищують свою кваліфікацію, оволодівають сучасними методами діагностики та лікування хірургічних захворювань, здійснюють пошук та розробку нових методик із використанням сучасних технологій. Проводять санітарно-просвітницьку роботу серед населення області, пропагуючи здоровий спосіб життя через засоби масової інформації. Невід'ємна частина роботи лікарів відділення — надання консультативної та оперативної допомоги дитячим хірургам області як у планових виїздах, так і з санітарної авіації.

Новим етапом розвитку медицини Черкащини стало відкриття Черкаської обласної дитячої лікарні.

Черкаська область донедавна була єдиною в Україні, яка не мала обласної дитячої лікарні. Її будівництво було розпочате ще у 1991 році. Майже 20 років лікарня залишалась безперспективним довгобудом. Намагань представників влади різних часів добудувати лікарню було чимало. Медична спільнота області, розуміючи нагальну потребу існування такого медичного закладу в області, за власної ініціативи неодноразово перераховувала на будівництво гроші із заробітної плати. Проте завершити будівництво лікарні та ввести її в дію вдалося у 2011 році завдяки об'єднанню зусиль різних гілок влади, представниками яких є Президент України Віктор Федорович

Янукович, голова обласної державної адміністрації, Герой України Сергій Борисович Тулуб, голова обласної ради Валерій Петрович Черняк, начальник Головного управління охорони здоров'я та медицини катастроф облдержадміністрації Володимир Леонідович Брожик.

21 квітня 2011 року за участю Президента України В.Ф. Януковича відбулося офіційне відкриття лікарні.

Черкаська обласна дитяча лікарня — перший державний медичний заклад такого рівня, збудований за часів незалежної України, а головне — лікарня з можливостями надання медичної допомоги дітям на міжрегіональному рівні. На посаду головного лікаря комунального закладу «Черкаська обласна дитяча лікарня» Черкаської обласної ради призначено Сергія Євгеновича Маркова, який понад 20 років працював в урологічному відділенні Донецької обласної дитячої лікарні. Досвідчений фахівець, хірург, він на високому рівні виконує всі оперативні втручання, які проводяться в Україні. Саме він упровадив у практику хірургічного лікування операції з приводу гідронефрозу. У лікарні відкрито 5 відділень хірургічного профілю на 170 ліжок: хірургічне з ліжками гнійної та торакальної хірургії, ортопедо-травматологічне з нейрохірургічними ліжками, урологічне, отоларингологічне та офтальмологічне.

Історія хірургії дитячого віку Уманської міської лікарні Черкаської області. З метою поліпшення надання хірургічної допомоги дитячому населенню віддалених районів від обласного центру, зокрема Уманського та міста Умані, Тальнівського, Маньківського, Христинівського, Жашківського та Монастирищенського, 6 вересня 1976 року на базі Уманської міської лікарні для дорослих було відкрито відділення хірургії дитячого віку на 30 ліжок.

Очолив відділення дитячий лікар-хірург I кваліфікаційної категорії Іван Вікторович Ринковський. Старша медична сестра Раїса Степанівна Брижань згуртувала навколо себе випускниць Уманського медичного училища та молодших медичних пра-

цівників. Ці досвідчені фахівці були першими наставниками для молодих спеціалістів і надійними помічниками з лікування та догляду за хворими дітьми. Вони доклали багато зусиль для становлення відділення, тому вважаються родоначальниками хірургії дитячого віку в Умані.

У 1976 році відділення було розширено до 40 ліжок. Але у зв'язку з реформуванням галузі, починаючи із серпня 1996 року по 2011 рік, кількість ліжок скоротили на 25. На сьогодні відділення функціонує на 15 ліжок.

З 1977 року відділення очолює лікар вищої кваліфікаційної категорії Олександр Іванович Гученко. Він упровадив у практику лікування гострих гнійних остеомиєлітів за допомогою голок К.П. Алексюка. Олександр Іванович постійно застосовує у своїй роботі нові методи і технології обстеження та лікування дітей, проводить науково-практичні конференції з лікарями відділення, реферативні огляди з питань хірургії дитячого віку.

У своєму розпорядженні для надання планової та ургентної допомоги відділення має все необхідне. Тому хірургічне лікування надається дітям, починаючи з періоду новонародженості і до 18 років.

25 січня 1989 року на базі відділення хірургії дитячого віку створено ургентну службу з надання екстреної хірургічної допомоги дитячому населенню міста та прилеглих районів, розширено штат лікарів-хірургів.

З 1979 року у відділенні працює дитячий хірург вищої кваліфікаційної категорії Галина Борисівна Герасименко, з 2002 року — Олена Миколаївна Ремезова, а з 2006 року — Олег Анатолійович Луценко. Молоді спеціалісти наполегливо оволодівають навичками практичної хірургії.

У 2010 році закінчено капітальний ремонт відділення, у 2011 році — операційного блоку.

Колектив дитячої хірургії докладає усіх зусиль для надання якісної допомоги дитячому населенню міста Умані та прилеглих районів. Щорічно у відділенні отримують кваліфіковану допомогу 1200—1300 дітей із хірургічними патологіями.